

TÁRSADALMI SZEMPONTOK AZ ÚJ MAGYAR NÉP- MOZGALMI STATISZTIKÁBAN.

A népmozgalmi statisztika tulajdonképpen egészben véve társadalmi tudomány.

Vizsgálódásai és tanulságai, a szabályszerűségek és törvényszerűségek, a melyek a népesség alakulásának törvényeit vannak hivatva felfejteni, a társadalomtan közvetlen alkatelemeit vagy legalább kiegészítő részeit képezik. Tárgyai közül a házasság maga is társadalmi intézmény, valamennyi társadalmi intézményünk között a legfontosabb, a melyen társadalmunk magánjogi rendje, sőt a fennálló közjogi rendnek és kulturális életünknek is jó része nyugszik; a születések és halálozások pedig lényegileg élettani jelenségek ugyan, de a társadalomban élő embernek élettani jelenségei, oly jelenségek, a melyeknek alakulására a tisztán élettani tényezőknél kívül a társas együttélésből eredő viszonyok gyakorolnak legnagyobb befolyást.

A népmozgalmi statisztikában figyelembe jöhető összes szempontok tulajdonképpen kivétel nélkül társadalmi szempontok tehát. Különösebb értelemben azonban társadalmi szempontok alatt a népmozgalmi statisztikában a népmozgalmi jelenségeknek a társadalom egyes osztályai szerint való alakulását szoktuk érteni.

Azok közül a sokféle életviszonyok és társadalmi jelenségek közül, a melyek a népesség alakulására, a népmozgalmi egyes elemeire, a házasságkötésekre, születésekre és halálozásokra befolyanak és a melyek statisztikailag számbavehetőek, a nem és az életkor tisztán élettani természetűek, a melyek akkor is érvényesülnének, ha társadalom nem volna is. A hitfelekezeti és nemzetiségi osztályok már társadalmi alakulások ugyan, de mind a kettő a legtöbbször a faji származással állván szoros összefüggésben s a nagy tömeget tekintve, századokon keresztül nem-

zedékről nemzedékre átöröklődvén, szintén élettani természetűek s mintegy átmenetet képeznek a tulajdonképpeni társadalmi osztályokhoz. Tisztán társadalmi jellegűek ellenben azok a különbségek, a melyeket a népességben a foglalkozás, a műveltség és a vagyon s az ezekkel összefüggő társadalmi állás idéznek elő s a melyek alapját képezik a különböző társadalmi osztályoknak.

A népmozgalmi statisztikai adatgyűjtések, hazánkban és a külföldön egyaránt, egész a legújabb időig a népmozgalmi jelenségeknek úgyszólván kizárólag csakis a tisztán élettani viszonyokkal kapcsolatos vizsgálatára, a nem és az életkor szerinti megkülönböztetésekre szorítkoztak s ezek mellett még legfeljebb csak a hitfelekezeti viszonyokra voltak tekintettel, a népmozgalmi jelenségek alakulásának a különböző társadalmi osztályok körében való megfigyelése ellenben, tehát a tulajdonképpeni társadalmi szempontok tekintetbe vétele — mindössze 1—2 ország és néhány nagy város népmozgalmi statisztikájának dicséretes kivételétől eltekintve — egyáltalában mellőztetett.

Ez volt az állapot a magyar népmozgalmi statisztikának is egész a legújabb időig, népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésünknek az állami anyakönyvek behozatalával kapcsolatban történt újjászervezéséig. A házassági statisztikában, a mely a népmozgalmi statisztika három része között még a legtökéletesebb volt, az adatgyűjtés a házasságok időbeli előfordulásának vagyis a házasságkötések hónapjának kitüntetésén kívül a házasulok vallásának, családi állapotának, korviszonyainak és rokonsági fokának kitüntetésére terjedt ki. A születési statisztikában a születés hónapjának kitüntetésén kívül a szülött nemét, életképességét (hogy élve vagy halva jött-e a világra), származásának törvényességét, hitfelekezetét s esetleg a születés többes minőségét mutatták ki. A halálozási statisztikában pedig, — a mely daczára annak, hogy a népmozgalmi statisztika másik két ágához képest tulajdonképpen a legnagyobb fontossággal bír, még viszonylag is a legkevésbé volt kielégítő, — az adatgyűjtés az elhaltak nemére, 5 éves korcsoportok szerinti részletezésére, családi állapotának és hitfelekezetének s az 5 éven aluliaknál netaláni törvénytelen származásának kitüntetésére szorítkozott.

Népmozgalmi statisztikánk hiányosságát és elmaradottságát s reformjának szükségét hivatalos statisztikai szervünk maga is már hosszú időtől fogva a legélelénkebben érezte, de a fennforgóit körülmények között gyökeres újjászervezésre nem gondolhatott. Mihelyt azonban — az állami anyakönyvek tervbe vett életbe

léptetése folytán — alapos kilátása nyílt arra, hogy népmozgalmi statisztikai adatgyűjtésünk tökéletesítése, az állami anyakönyvvezetők adatszolgáltatására és az egyéni laprendszerre alapítva, akadálytalanul végrehajtható, nem késett részletes javaslatát még az 1895. év tavaszán fölöttes hatósága, a kereskedelemügyi minister és az adatgyűjtés tárgyánál fogva érdekelt belügyminister elé terjeszteni.

A javaslat a tervezett újjászervezésnél szem előtt tartott szempontokon kívül az addig fennállott adatgyűjtés hiányait is részletesen felsorolta. E szerint korábbi népmozgalmi statisztikánkban hiányzott a házasságok, az új szülöttek szülőinek s az elhunytaknak foglalkozására vonatkozó minden felvilágosítás s így »a társadalmi statisztika, legkezdetlegesebb előfeltétele sem volt megadva«, a házasságok mérvének, a szaporaságnak és halandóságnak az egyes foglalkozások és osztályok szerint való különbözőségéről semminemű tájékozást nem kaptunk; — hiányzott a házasságok termékenységének megítélésére szükséges alap, mert statisztikánk az újszülötteket semminemű viszonyba nem hozta a szülővel, sem a házasságból már korábban született gyermekek számával; hiányzott a halálozásoknak, a népmozgalmi jelenségek eme legnagyobb érdekű, mert a társadalmi és közegészségi viszonyokra legtöbb tanúságot vető elmének kellő osztályozása, sem a halál idejéről, sem a halál okáról, sem az elhaltak foglalkozásáról népmozgalmi statisztikánk semminemű felvilágosítást nem¹ nyújtott; — s hiányzott végül, a mit a hivatalos javaslat utolsó helyen emiített ugyan, de a mely hiánynak megszüntetésére azért nem kevésbé nagy súlyt helyezett, a hazai viszonyaink között oly nagy szerepet játszó nemzetiségi különbségeknek a népmozgalmi statisztikában való minden tekintetbe vétele, annak a vizsgálata, hogy a nemzetiségi és faji különbségek a népmozgalmi jelenségek alakulására minő befolyást gyakorolnak.

Az új magyar népmozgalmi statisztikában, a mely az állami anyakönyvi hivatalok működésének megkezdésével egyidejűleg, 1895. október hó 1-én lépett életbe, mindezek a hiányok ki vannak küszöbölve, s mindazok a szempontok, a melyeket a statisztikai hivatal a reformot megindító javaslatában kívánatosaknak jelzett, meg vannak valósítva.

Az új adatgyűjtés legfőbb eredményei, részben törvényhatóságokként, részben pedig országos össz foglalásban, a havi közléseken kívül a magyar statisztikai évkönyvben évről-évre, és pedig rendszeren minden évre vonatkozólag már a következő év őszén,

így az 1897. évi adatok is már 1898-ban, az 1898. évek pedig az ezen évről szóló s a múlt év őszén megjelent statisztikai évkönyvben közöltettek. Az egész adatgyűjtés részletes és kombinatív eredményeit tartalmazó közlemény azonban »A magyar korona országainak 1897. évi népmozgalmi statisztikája« cím alatt a magyar kir. központi statisztikai hivatal kiadványainak sorozatában ezúttal először látott napvilágot, a részletes statisztikai táblázatokon kívül, egyszersmind az egész új adatgyűjtés szervezésének történetét, az adatgyűjtésnek rendszerét és a menyire azt hivatalos mű keretei engedik, az adatgyűjtés tanulságait is magában foglaló részletes bevezető jelentés kíséretében.

A számos egészen új szempont, a melyre a magyar népmozgalmi statisztika kiterjeszkedik s az összevetéseknek az a nagy bősége, a melyre a külföld népmozgalmi statisztikai munkálatai között is alig van példa, remélni engedik, hogy a magyar statisztikai hivatalnak ez az alkotása tulajdonképpení rendeltetésén, a hazai népesedési viszonyok minél tanulságosabb megvilágításán kívül, a statisztika nemzetközi előbbre vitele tekintetében sem fog minden hatás nélkül maradni.

A jelen sorok igénytelen célja a statisztikai hivatalnak ezen, részletes eredményeiben a nyilvánosság előtt ezúttal először megjelent új adatgyűjtésére az érdeklődő hazai közönség figyelmét általánosságban ráirányítani s egyúttal a közrebocsátott hivatalos közlemény nyomán azon új mozzanatok közül, a melyekre az új magyar népmozgalmi statisztika kiterjeszkedik, legalább a társadalmi szempontokat némileg megvilágítani.

Említettem fentebb, hogy a statisztikai hivatal már a népmozgalmi statisztika újjá szervezésére vonatkozó s a most megjelent közleménykötetben egész terjedelmében közölt javaslatában is, a korábban fennállott népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés hibáinak felsorolása között, mindjárt a legelső helyen hangoztatta a népmozgalmi statisztikában a társadalmi szempontok figyelembe vételének szükségét. A statisztikai hivatalnak ez az álláspontja úgy az adatgyűjtés berendezése, valamint az adatok feldolgozása tekintetében is, és pedig, miután a társadalmi osztályok szerinti tagozódásnak a foglalkozás képezi a tulajdonképpení alapját, a foglalkozási viszonyoknak minél tüzetesebb tekintetbe vétele által, a legnagyobb mértékben érvényesült.

A mi az adatgyűjtést illeti, a házassági statisztikai lapon a vőlegény és menyasszony foglalkozásán kívül a vőlegény atyjának és a menyasszony atyjának foglalkozása is kérdés tárgyává

tétetett, utóbbi főleg abból a szempontból, hogy a menyasszonyt mindazon esetekben, a midőn az saját kereső foglalkozással nem bír, a midőn tehát rá nézve kizárólag atyjának társadalmi osztálya irányadó, mint eltartottat, atyjának foglalkozási csoportjába lehessen besorozni, holott pl. az osztrák népmozgalmi statisztika, a mely szintén 1895-ben szerveztetett újjá, ilyen esetben a menyasszonyt a közelebbi megjelölés nélküli foglalkozások semmit mondó csoportjába kénytelen beosztani s így természetesen a különböző társadalmi osztályok összeházasodásáról sem tud oly hű képet nyújtani, mint magyar népmozgalmi statisztika.

A születési statisztikai lapon a szülőknek foglalkozása, a halálzási lapon pedig az elhunyt foglalkozásán kívül az elhunyt atyjának foglalkozása is tudakoltatik, abból a célból, hogy minden oly esetben, a midőn az elhunyt még foglalkozás nélküli gyermek, vagy más okból keresettel nem bíró egyén, atyja foglalkozási csoportjába mint eltartott legyen felvehető. Ugyanez okból azon kivételes esetek számára is, a midőn a saját keresettel nem bíró elhunytat nem atyja, hanem valamely más egyén tartotta, az ilyen eltartó foglalkozásának kitüntetésére külön rovat vétetett fel. Az osztrák népmozgalmi statisztikában a 15 éven aluli keresettel nem bíró elhaltak is eltartójuk foglalkozása alapján a keresőkkel egybefoglalva mutattatnak ki. Hasonló eljárást tapasztalunk, vagyis a keresőknek is eltartottnak összefoglalását láthatjuk a porosz népmozgalmi statisztikában is, a mely pedig különben a népmozgalmi jelenségek alakulásának társadalmi osztályok szerinti vizsgálata tekintetében az országos népmozgalmi adatgyűjtések között a legelső helyen áll, — valamint Budapest főváros népmozgalmi statisztikájában is, a melyet pedig e téren, kivált a foglalkozásoknak demográfiai szempontból való célszerű csoportosítása révén, szintén kiváló hely illet meg.

Az új magyar népmozgalmi statisztika ellenben következetesen keresztül viszi a népmozgalmi jelenségek mind a három csoportjába tartozó jelenségek alakulásának vizsgálatainál a keresők és eltartottak elkülönítését, a mi határozott haladást jelent, minthogy e nélkül némely vizsgálódásoknál, kivált a halálzási statisztikában a különböző halálokok és az egyes foglalkozási ágak közti összefüggésnek vizsgálatainál a tanulságok kiderítése megnehezítetik, sőt a keresők és eltartottak együttes kezelése könnyen téves következtetésekre is vezethet.

Igen nagy gondot fordít a magyar népmozgalmi statisztikai adatgyűjtés az anyakönyvvezetőknek szóló részletes utasítások és

az anyakönyvvezetőkkel való gyakori érintkezések révén a foglalkozási adatoknak általános megjelöléssel meg nem elégedő minél tüzetesebb kiténtetésére, már az adatgyűjtésnél szem előtt tartván, hogy az egyedeknek a megállapított foglalkozási csoportokba való besorozása akadálytalanul történhessék.

Nagy fontosságú, mondhatni alapvető feladat a népmozgalmi statisztikában a foglalkozási csoportoknak helyes megállapítása. A minél nagyobb részletezés volna kétségkívül a legtanulságosabb, mégis nem célszerű e tekintetben bizonyos határon túlmenni, nemcsak a sokszoros kombinációk nagy költségessége szempontjából, de azért is, mivel a foglalkozások túlságos részletezése esetén egy-egy csoportban némely összevetéseknél oly kis számok szerepelnének, hogy az adatok minden következtetésre alkalmatlanokká válnának. Bizonyos mértékletesség tehát a foglalkozások részletezésénél okvetlenül szem előtt tartandó. Ez az egyik szempont. Egy más szempont, a mely szintén nagy fontosságú, az, hogy a foglalkozások közül mégis mindazok, a melyek az egyéniséggel szorosabb összefüggésben vannak s a melyek a népmozgalom egyes jelenségeinek alakulására előre láthatólag befolyást gyakorolhatnak, a mennyiben következtetésre alkalmas, elegendő mennyiségben fordulnak elő, minden esetre elkülönítve vétesenek fel, így különösen: hogy egyrészt a szellemi foglalkozások, másrészt a tanultságot és hosszabb gyakorlást igénylő mesterségszerű foglalkozások, s végül a nyers testi munkával járó, tisztán személyes jellegű foglalkozások, még ha mindezek egy célra irányulnak is, pl. egy ugyanazon iparvállalatban működnek is, ne összefoglalva mutattassanak ki, hanem külön csoportokba kerüljenek, a mi más szóval és általánosítva annyit jelent, hogy a míg a gazdasági szempontokat szem előtt tartó foglalkozási statisztikai összeállításokban első sorban maguknak a foglalkozásoknak célja, rendeltetése vétetik tekintetbe, a népmozgalmi statisztikában a foglalkozásoknak az egyén szempontjából való minősége tekintessék irányadónak. Egy további lényeges szempont még az is, hogy a mennyiben ez a vagyonosságra vonatkozó közvetlen kérdés intézése nélkül lehetséges, — miután a vagyoni viszonyok egyenes kutatása a statisztikában tudvalevőleg mindig nagyon kényes és kétes eredményű kísérlet — a foglalkozások csoportosításából bizonyos vagyoni megkülönböztetések is származzanak, hogy tehát e csoportosítás a vagyonosság által a népmozgalom egyes jelenségeire gyakorolt befolyásnak vizsgálatához is nyújtson támpontokat.

A magyar népmozgalmi statisztika, a mint az a közrebocsátott első részletes közlemény bevezető jelentéséből és a tényleg alkalmazott csoportosításból is kitűnik, a foglalkozási csoportok megállapításánál mindezen szempontokat gondosan tekintetbe venni igyekezett.

A magyar népmozgalmi statisztikában megállapított csoportosítás 15 foglalkozási főcsoportot és — azon főcsoportokat is egy-egy alcsoportszámba véve, a melyek további alcsoportokra nem oszlanak, — 65 alcsoportot, csupán a nők foglalkozási osztályozása szempontjából pedig, a kinnél a varrónők és divatárús nők, varrónősegédek és a nem törvényes szülöttek anyjának foglalkozások szerinti részletezésénél még a gyári munkásnők is egy-egy külön alcsoportot képeznek, 67, illetőleg 68 alcsoportot különböztet meg,

A foglalkozási főcsoportok a következők: I. Értelmiség. II. Értelmiségi hivatásoknál alkalmazott szolgák. III. Őstermelés. IV. Bányászat és kohászat. V. Ipar: a) Önállók; V) Szakképzett segédzemélyek; c) Szolgák. VI. Kereskedelem és hitel. VII. Közlekedés. VIII. Napszámosok. IX. Házi cselédek. X. Járadékosok. XI. Katonaság, honvédség, csendőrség (altiszt és közlegény). XII. Egyéb foglalkozásúak. XIII. Ismeretlen foglalkozásúak. XIV. Alamizsnából és közjótékonyaságból élők. XV. Letartóztatottak.

A szellemi foglalkozások az Értelmiség főcsoport címe alatt 7 alcsoportot képeznek, külön rovatban szerepelvén a tulajdonképeni értelmiség (közhivatalnokok és úgynevezett szabad foglalkozások), az őstermelésnél, a bányászat- és kohászatnál, az iparban, a kereskedelem- és hitelnél, továbbá a közlekedésnél alkalmazott tisztviselők, s végül a katona-, honvéd- és csendőrtisztek.

Az őstermelés, az őstermelésnél alkalmazott »napszámosok beszámítása nélkül, a kik a napszámosok főcsoportjának képezik egyik alcsoportját, 8 alcsoportban van részletezve. E főcsoport az, a melyben a vagyoni különbségek is tekintetbe vannak véve, a mennyiben a birtokosok között különbség van téve a szerint, a mint nagybirtokosok (1000 kat. holdnál nagyobb birtokosok), középbirtokosok (50—1000 holdas földbirtokosok), kisbirtokosok (50 holdnál kisebb birtokosok, a kikről feltehető, hogy földjük művelésében nemcsak szellemi munkával, de közvetlen nyers munkával is részt vesznek), s a kisbirtokos-napszámosok, a kik kis birtokuk művelésén kívül napszám munkát is végeznek. Az őstermelési főcsoport többi alcsoportjai: a földbérlők, feles

földművesek, majorosok, juh- és kecsketenyésztők s végül a gazdasági cselédek.

A bányászat és kohászat 3 alcsoportból áll: a bánya- és kohótulajdonosok és bányabérlők, a bánya- és kohómunkások s a bányászatnál és kohászatnál alkalmazott szolgák alcsoportjából.

Az ipari főcsoportban úgy az önállók, mint a szakképzett segédszemélyzet 13, a nők 14, illetve 15 alcsoportban vannak részletezve, és pedig csak a mesterségszerű, az egyéniséggel jobban összefüggő azok az iparágak vannak különösen kimutatva, a melyek tömegesebben fordulnak elő. Egymással rokon iparágak egybe vannak foglalva, pl. az asztalosok, ácsok, bogárnokok, kádárok és esztergályosok. A már említett s a foglalkozási csoportokba való besorozásnál irányadóul tekintett demográfiai szempont e főcsoportban bír különösen gyakorlati jelentőséggel, a mennyiben minden iparos a saját mesterségének megfelelően és nem a mesterségével esetleg nem egészen egyező azon termelési ág szerint soroztatott be, a melyben működik. Pl. azok az asztalosok is, a kik valamely gépgyárban vagy hajógyárban vannak alkalmazva, a többi asztalosokkal együtt mutatattak ki.

A kereskedelem és hitel főcsoportja az önálló kereskedők, kereskedősegédek és a kereskedelem- és hitelnél alkalmazott szolgaszemélyzet alcsoportjából áll. A közlekedés 2 alcsoportra, a vállalkozókra és a segédszemélyzetre oszlik.

A napszámosok főcsoportja 7 alcsoportban van részletezve, külön alcsoportba lévén foglalva az őstermelésnél és erdészetnél, a bányászatnál és kohászatnál, az iparnál, a kereskedelemnél és hitelnél, a közlekedésnél, továbbá az egyéb keresetágaknál és a különböző munkanemeknél alkalmazott s végül a közelebbi megjelölés nélküli napszámosok.

A többi foglalkozási főcsoportok további alcsoportokra nem oszlanak.

A magyar népmozgalmi statisztika foglalkozási osztályainak ez a rendszere, a társadalmi osztályok megkülönböztetésére fontossággal bíró különböző szempontok következtetéses keresztülvitele és az alcsoportoknak e különböző szempontokból való egyesíthetése folytán — eltekintve kisebb hiányaitól, a melyeket az egész csoportosítási rendszer lényegének fenntartása mellett könnyen ki lehetne javítani — véleményem szerint jobban megfelel a célnak, mint akár a különben szintén nagy fejlettségű porosz, akár az újabb osztrák népmozgalmi statisztikának foglalkozási osztályozása.

A porosz népmozgalmi statisztika foglalkozási osztályozása 25 főcsoportot, a némely foglalkozási csoportoknál előforduló alcsoportokat is tekintetbe véve, mindössze 33 csoportot tüntet fel, tehát félannyit, mint a magyar. Az őstermelés csak négy csoportra oszlik: mezőgazdasággal foglalkozók, a gazdasági cselédek és a napszámosok beszámítása nélkül, gazdasági cselédek, mezőgazdasági napszámosok és erdészettel foglalkozók. Az ipari foglalkozások részletezésénél nem annyira a demográfiai jelleg, mint inkább a gazdasági szempont az irányadó, ezért az egyes csoportokban a termelés nyers anyaga szerint a mesterségszerű és a gyári foglalkozások össze vannak foglalva, minek következtében egymástól nagyon különböző, demográfiai szempontból egymással semmi rokonságban sem lévő foglalkozások kerülnek össze, pl. a kő- és agyagiparral, továbbá a kőbányákban és az üvegiparral foglalkozók egy csoportban, tekintet nélkül arra, hogy az illetők tanult mesterséget űznek-e vagy csak napszámos munkát végeznek. Az önállók és segédszemélyek az egyes foglalkozási ágakban nincsenek elkülönítve, sőt a tisztviselők is az illető foglalkozási csoport többi egyéneivel össze vannak foglalva. A foglalkozásban való önállóság, tisztviselői, vagy egyéb minőség »*Sociale Stellung*« cím alatt az egyes foglalkozási ágaktól függetlenül, csak az összes foglalkozásokra együttesen van részletezve.

Alapjában véve hasonló elveken, vagyis szintén nem tulajdonképpeni demográfiai és társadalmi, hanem inkább gazdasági szempontok szerint való csoportosításon nyugszik az osztrák népmozgalmi statisztikának osztályozása is, azzal a lényeges különbséggel azonban, hogy itt az ipari jellegű foglalkozási csoportoknál az önállók és segédszemélyek meg vannak különböztetve. A foglalkozási csoportok összes száma 40.

Említést érdemel még Budapest főváros népmozgalmi statisztikájának az országos magyar népmozgalmi statisztika újjászervezése előtti időből származó foglalkozási osztályozása, a mely a férfiak szempontjából 60, a nők szempontjából 12 kereseti ágat különböztetett meg. Osztályozásában az ipari foglalkozásoknál is a demográfiai szempontok voltak az irányadók. Ez kiváló előnye a porosz és az osztrák népmozgalmi statisztika csoportosítása felett. Hiányossága azonban, hogy az ipari segédszemélyeket az önállókkal együttesen mutatta ki s csak a pinczérekre nézve tett kivételt, a kiket külön alcsoportba sorozott,

A népmozgalmi jelenségek az élők körében fordulván elő, a népmozgalom körébe tartozó vizsgálódásoknak legnagyobb része csak akkor tanulságos igazán, ha összehasonlításként az élőkre vonatkozó megfelelő adatok is rendelkezésre állanak. Ez áll a népmozgalmi jelenségek alakulásának az egyes társadalmi osztályok körében való vizsgálata tekintetében is. Ezért az új népmozgalmi statisztikának eredményei is, mint a melyek ez idő szerint a jó részt már elavultak és mellett a népmozgalmi statisztika foglalkozási csoportosításához képest nem is egyöntetű alapon nyugvó 1890. évi népszámlálási adatokkal hasonlíthatók csak össze, sajnos, nem nyújthatnak minden tekintetben megbízható tanulságokat. Így különösen a házasságok gyakoriságáról, a születési és halálozási arányszámnak az egyes foglalkozási és társadalmi osztályok körében való alakulásáról csak majd a legközelebbi népszámlálás foglalkozási adatainak a népmozgalmi adatokkal való párhuzamba állítása alapján fogunk biztos adatokat szerezhetni.

Némely összevetések azonban, a melyek nem igénylik a megfelelő népesség számával való összehasonlítást, már most is igen tanulságos világot vetnek a népmozgalmi jelenségeknek az egyes foglalkozási osztályok körében való alakulására. Ilyen pl. a házassági statisztikában a vőlegények és menyasszonyok foglalkozásának egybevetése alapján a különböző társadalmi osztályok összeházasódásainak vizsgálata. Nagyon tanulságos volna még a vőlegény foglalkozásának saját atyja foglalkozásával való egybevetése is, a mi által a társadalmi fejlődés tanának egy igen érdekes kérdésére nyerhetnénk némi felvilágosítást, arra, hogy a nemzedékek egymásra következésénél minő gyakorisággal fordul elő az alacsonyabb társadalmi helyzetből a magasabbra való felemelkedés és a magasabbról alacsonyabbra sülyedés, szemben a társadalmi helyzet változatlan átöröklésével. A feldolgozás azonban ezen kombinációra nem terjedt ki.

Több irányú tanulságos vizsgálódásra nyújt alkalmat a társadalmi osztályoknak tekintetbe vétele a születési statisztikában, a hol a származás törvényességének, a nemek arányának, az élve és halva születéseknek és a törvényes születéseknél a házasságok termékenységének és a szülés alkalmával életben talált gyermekek száma alapján a családok népességének az egyes foglalkozási és társadalmi osztályok körében való vizsgálatához a népesség foglalkozási adataival való összehasonlításra nincsen szükség.

A halálozási statisztikában különösen tanulságos a halál-okoknak vizsgálata a különböző foglalkozási és társadalmi osztályok körében az egyes foglalkozási ágaknak a különböző betegségekre gyakorolt hatása szempontjából, a mely vizsgálódáshoz a népességgel való összehasonlításra, habár ezáltal vizsgálódásunk kétségkívül sokkal tanulságosabbá válnék, szintén nincs okvetlen szükség.

A magyar népmozgalmi statisztikának az úgynevezett társadalmi szempontokra való kiterjesztése tehát, habár az új adatgyűjtés eredménye ez időszerint, a megfelelő népességi adatokkal való összehasonlíthatóság hiánya következtében, éppen a leglényegesebb tudnivalóról, az egyes népmozgalmi tények előfordulásának a különböző társadalmi osztályok körében való gyakoriságáról, még nem ad biztos felvilágosítást, számos fontos részletkérdésre nézve már ma is becses vizsgálódásokra nyújt lehetőséget, a melyek érdemesek arra, hogy a társadalmi tudományok művelői és a társadalmi kérdések iránt érdeklődők a m. kir. központi statisztikai hivatal legújabb közleményét, a magyar korona országainak 1897. évi népmozgalmi statisztikáját, figyelemre méltassák

Dr. Vizaknai Antal.